

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ

**про результати відвідування
державної установи
«Крюковська виправна колонія (№ 29)»
27.05.2025**

м. Київ, 2025 р.

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 27 травня 2025 року групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Крюковська виправна колонія (№ 29)» (далі – ВК, установа, виправна колонія) (*фото 1, 2*).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Носенко Владислав Володимирович, представник Уповноваженого у Полтавській області;

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Герасименко Максим Петрович, головний спеціаліст Відділу сприяння роботі регіональних представництв Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Миронова Олена Анатоліївна, представник громадської організації;

Черкез Вероніка Олександрівна, представник громадської організації.

Загальна інформація.

Установа є виправним закладом мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання (для чоловіків, вперше засуджених за злочини, вчинені з необережності) у якій також створено дільницю для тримання осіб, засуджених до обмеження волі.

ВК розміщується за адресою: Полтавська область, Полтавський район, село Божківське, вулиця Миру, будинок 4.

Начальник виправної колонії – Довженко Сергій Петрович, на займаній посаді з 19.12.2003.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 82 посад (загальний некомплект станом на 27.05.2025 становить 6 %). Фактична чисельність персоналу нараховує 77 осіб, з яких 31,2 % працівники жіночої статі.

Планове наповнення виправної колонії – 499 осіб.

У день відвідування у ВК перебувало 212 осіб, які утримувались у:

дільниці ресоціалізації – 197 осіб;

дільниці для обмеження волі – 13 осіб;

дільниці карантину, діагностики і розподілу (далі – КДіР) – 1 особа;
дисциплінарних приміщеннях (далі – ДІЗО) – 1 особа.

На оперативно-профілактичному обліку в установі перебувало:

3 засуджених – схильних до самогубства;

3 засуджених – схильних до вчинення злісних порушень;

1 засуджений – схильний до членушкодження.

У ході відвідування представникам групи НПМ надано можливість безперешкодного доступу до усіх приміщень, будівель та споруд, розташованих на території ВК.

Групою НПМ проведено конфіденційних спілкувань 134 засуджених, які відбувають покарання у виправній колонії.

Серед позитивних здобутків слід відмітити належний рівень надання доступу до IP-телефонії (з початку 2025 року зазначеною послугою засуджені скористалися 8550 разів) та організовану роботу щодо паспортизації засуджених (станом на 27.05.2025 лише у одного засудженого відсутній паспорт громадянина України).

Також проведено ремонтні роботи та забезпечено інвентарем: їдальню (*фото 3, 4*), приміщення КДіР, приміщення відділення соціально-психологічної служби № 2 (далі – СПС) та реалізована ініціатива, яка спрямована на створення особистого простору для засуджених (*фото 5, 6, 7*).

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування виправної колонії групою НПМ здійснено 28.03.2019.

За результатами попереднього відвідування установи встановлено:

відсутність належних умов перебування для осіб з інвалідністю;

значна нестача працівників виправної колонії.

Станом на 27.05.2025 в установі залишається недостатня кількість персоналу та відсутність належних умов для утримання засуджених з інвалідністю.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на захист від катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (стаття 5 Загальної декларації прав людини, стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 28 Конституції України)

1. Частина 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) гарантує засудженим право на гуманне ставлення та повагу до людської гідності. Засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, видам поводження і покарання.

Незважаючи на це, в установі наявні камерні приміщення у ДІЗО, які передбачені для одиночного тримання (*фото 8*), що може вважатись як засіб додаткового покарання або психологічного тиску на засуджених.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – Європейський комітет) у 21-й Загальній доповіді [CPT/Inf (2011) 28] зазначає, що одиночне ув'язнення може мати надзвичайно руйнівні наслідки для психологічного та фізичного здоров'я для утримуваних осіб. Крім того, таке тримання може створювати умови для навмисного жорстокого поводження із засудженими.

Європейський комітет підкреслює, що одиночне ув'язнення повинно застосовуватись у виняткових випадках, як крайній захід і протягом якомога коротшого часу.

2. У дисциплінарних приміщеннях установи подовжують зберігатися засоби для фіксації до стін відкидних ліжок (*фото 9*), що створює ризик зловживань з боку працівників установи та може виступати додатковим каральним елементом під час покарання, так як засуджені можуть позбавлятися можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

Слід зазначити, що з 2015 року норму, яка передбачала фіксацію до стін відкидних ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час, виключено з нормативно-правових актів, які визначають порядок функціонування виправних колоній.

Порушення права на свободу та особисту недоторканість (стаття 29 Конституції України, стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод)

3. У ході відвідування установи, представниками групи НПМ встановлено перебування осіб, засуджених до обмеження волі у виправній колонії, що обмежує їх право на свободу та особисту недоторканість.

Відповідно до вимог статті 61 Кримінального кодексу України (далі – КК України), покарання у виді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу (виправних центрах) без ізоляції від суспільства.

Стаття 16 КВК зазначає, що виправні центри виконують покарання у виді обмеження волі стосовно осіб, засуджених за кримінальні проступки та нетяжкі злочини, а також засуджених, яким даний вид покарання призначено відповідно до статей 82, 389 КК України.

Проте в установі, дільниця для осіб, засуджених до обмеження волі розташовується на території виправної колонії, яка відповідно до статті 11 КВК є кримінально-виконавчою установою закритого типу.

Крім того, стаття 59 КВК України визначає, що особи, засуджені до обмеження волі зобов'язані постійно знаходитися в межах виправного центру, які відповідно до пункту 1 розділу XXVIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції

України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), проходить по межі населеного пункту, але в радіусі не більше 5 кілометрів від установи.

Таким чином перебування осіб, засуджених до обмеження волі у виправній колонії суттєво обмежує їхні права на вільне пересування, контакти із зовнішнім світом, гідне поводження тощо.

Крім того, зазначене може прирівнюватись до погіршення умов тримання осіб, засуджених до обмеження волі або незаконного їх позбавлення волі.

Тож зазначене з часом виступатиме приводом до подання заяв проти України до Європейського суду з прав людини через недотримання вимог статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій зазначено, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність.

Порушення права на повагу до приватного життя (стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 32 Конституції України)

4. Під час відвідування установи групою НПМ зафіксовано, що у камерних приміщеннях ДІЗО, а також у житлових приміщеннях дільниці КДіР та житлових приміщеннях деяких відділень СПС здійснюється цілодобове відеоспостереження за засудженими (фото 10, 11).

Європейський комітет у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить режим тримання ще більш суворішим.

У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини зазначає, що цілодобове відеоспостереження у камерних приміщеннях за ув'язненими та засудженими є порушенням вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (наприклад, справа «Van der Graaf against the Netherlands» (заява № 8704/03)).

Порушення права на працю та захист від експлуатації (стаття 23 Загальної декларації прав людини, стаття 43 Конституції України)

5. Під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що адміністрація установи використовує їх працю у їдальні без оплати та офіційного документального оформлення.

Відповідно до пункту 3.1 Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 (далі – Інструкція про працю), праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору, який укладається між засудженим та фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засудженими здійснюється виконання робіт чи надання послуг.

Так, двоє засуджених, які працюють у їдальні, не отримують заробітну плату через те, що фактично вони залучаються до виконання робіт з благоустрою установи відповідно до вимог пункту 5 статті 118 КВК.

Тривалість робочого дня таких працівників у годинному вимірі не відрізняється від тривалості робочого дня тих засуджених, які за свою роботу отримують заробітну плату.

Слід зауважити, що період працевлаштування таких засуджених не зараховується до стажу роботи, що позбавляє їх права на пенсійне забезпечення у майбутньому та унеможливляє застосування умовно-дострокового звільнення, для якого обов'язковим критерій є сумлінне ставлення до праці.

6. У строкових трудових договорах, які укладаються із засудженими, не визначені належні умови праці. Зокрема не зазначається: місце роботи, трудові функції, які зобов'язаний виконувати працівник (посада та перелік посадових обов'язків), визначене робоче місце, правила внутрішнього трудового розпорядку та тривалість відпочинку. Зазначене є порушенням правил внутрішнього трудового розпорядку, які передбачені пунктом 3.1 розділу III Інструкції про працю.

Порушення права на достатній життєвий рівень (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 48 Конституції України)

7. У ході відвідування представниками групи НПМ камерних приміщень ДІЗО встановлено неналежний рівень штучного освітлення, яке згідно з додатком Ж «Нормативні показники освітлення приміщень житлових будівель», Державних будівельних норм України В.2.5-28:2018 «Природне і штучне освітлення», освітленість робочих поверхонь у спальних та житлових кімнат, має складати 150 lux.

8. Під час спілкування з працівниками установи встановлено, що незважаючи на наявність обладнаного у лазні приміщення перукарні, вона не функціонує у зв'язку з відсутністю кваліфікованого працівника.

Зазначене є порушенням пункту 1.2 розділу I Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про лазне-пральне обслуговування), яким передбачено надання перукарських послуг особам, які тримаються в установах виконання покарань.

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, стаття 49 Конституції України)

9. На момент відвідування фельдшерського пункту № 29 філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» в Полтавській області (далі – фельдшерський пункт) встановлено порушення вимог пункту 4 розділу I Порядку організації надання медичної

допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 (далі – Порядку надання медичної допомоги), який вимагає обов'язкову наявність цілодобового чергування медичних працівників у закладах охорони здоров'я, що функціонують у складі кримінально-виконавчих установ.

Зазначене викликане необхідністю забезпечення безперервного надання медичної допомоги засудженим включаючи невідкладні випадки.

У третій Загальній доповіді Європейського комітету [CPT/Inf (93) 12] зазначено, що під час позбавленні волі особи повинні мати можливість доступу до лікаря в будь-який час, незалежно від режиму їхнього утримання, а медичне обслуговування повинне бути організоване у такий спосіб, щоб запити стосовно лікарської консультації виконувались без непотрібних затримок.

Проте, у фельдшерському пункті відсутні чергування медичного персоналу у вихідні дні і у разі виникнення екстрених ситуацій, травм або інших критичних випадків, засуджені залишаються без належної та своєчасної медичної допомоги, що може становити загрозу їх життю та здоров'ю.

10. Під час спілкування з персоналом установи групою НПМ встановлено, що медичні працівники фельдшерського пункту не здійснюють тілесний огляд засуджених під час їх відвідування лазні у виправній колонії.

Зазначене підтверджується відсутністю журналу обліку проведення тілесних оглядів у лазні, який передбачений додатком 6 Положення про лазне-пральне обслуговування.

Невиконання обов'язку щодо проведення тілесного огляду може свідчити про відсутність належного медичного нагляду за станом здоров'я засуджених, що створює ризики невиявлення фактів катувань та жорстокого поводження, завданих як іншими засудженими, так і персоналом установи.

11. У лазне-пральному комплексі дезінфекційна камера для обробки одягу та постільних речей перебуває у непрацюючому стані, що є порушенням вимог пункту 1.2 розділу I Положення про лазне-пральне обслуговування, яким передбачено дезінфекцію верхнього одягу, натільної та постільної білизни, постільних речей (ковдр, матраців, подушок), рушників для забезпечення належного санітарно-епідемічного режиму в установі.

Порушення права на інформацію (статті 34 Конституції України, правило 30.1 Європейських пенітенціарних правил)

12. У порушення вимог пункту 6 розділу II ПВР УВП, у деяких камерних приміщеннях ДІЗО відсутня наочна інформація із зазначенням номерів телефонів «гарячих ліній», поштових та електронних адрес Міністерства юстиції України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, Державного бюро розслідувань, Офісу Генерального прокурора, обласної і окружної прокуратур, а також місцевого центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (пункт 39 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями, стаття 110 КВК України)

13. Відповідно до частини 5 статті 110 КВК, засудженим надається право користуватися глобальною мережею Інтернет, у тому числі під час перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я.

Однак, у порушення вимог Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок надання доступу до Інтернету), фактичний доступ до Інтернету в установі не забезпечено. Зокрема, Wi-Fi роутери, розміщені у житлових приміщеннях, перебувають у несправному стані, а в інтернет-класі наявний лише один придатний до використання комп'ютер, що є недостатньо для забезпечення потреб усіх засуджених.

Порушення права на доступ до освіти (стаття 2 Протокол № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 53 Конституції України)

14. Згідно із частиною 1 статті 107 КВК України засуджені, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, мають право одержувати освіту відповідно до національного законодавства. Проте, у виправній колонії не надаються освітні послуги засудженим, які не мають базової загальної середньої освіти, у зв'язку з відсутністю школи та/або угоди про надання освітніх послуг навчальним закладом, розміщеним у межах адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно до частини 2 статті 3 Закону України «Про освіту», в Україні створюються рівні умови доступу до освіти, ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти.

Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

Крім того, за практикою Європейського суду з прав людини, особи, позбавлені свободи на законних підставах, продовжують користуватись усіма основоположними правами і свободами, гарантованими Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод.

Одним із таких є право на освіту, гарантоване статтею 2 Протоколу № 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, де зазначено, що нікому не може бути відмовлено у праві на освіту.

Таким чином, відсутність можливості здобувати базову загальну середню освіту у виправній колонії є порушенням як національного законодавства, так і міжнародних зобов'язань України у сфері захисту прав людини.

Інші порушення.

15. Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Згідно з статтею 30 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», житло (жиле приміщення), займане особами з інвалідністю або сім'ями, у складі яких вони є, під'їзди, сходові площадки будинків, в яких мешкають особи з інвалідністю, мають відповідати вимогам щодо безперешкодного доступу та бути пристосованими до потреб таких осіб.

Поряд з цим, групою НПМ встановлено, що житлові приміщення, їдальня та інші інфраструктурні об'єкти установи не обладнані спеціальними засобами, які забезпечують вільний доступ для маломобільних груп населення.

Слід зазначити, що в установі станом на 27.05.2025 перебувало 19 осіб з інвалідністю, які не можуть, без сторонньої допомоги, потрапити до вищезазначених приміщень.

У результаті цього, пересування осіб з інвалідністю здійснюється при підтримці інших засуджених або персоналу установи.

16. У ході вивчення штатного розкладу установи, яким затверджено граничну чисельність працівників виправної колонії, групою НПМ встановлено, що у ВК за штатом передбачено лише 82 посад працівників, які мають забезпечувати належні умови для функціонування виправної колонії.

Для прикладу, здійснення нагляду за засудженими забезпечується молодшими інспекторами відділу нагляду і безпеки, які заступають на добове чергування у кількості 10-12 осіб.

Слід зазначити, що під час відвідування вказані працівники одночасно здійснювали нагляд за засудженими на трьох виробничих об'єктах контрагентів та трьох лікувальних закладах, у яких проходять стаціонарне лікування засуджені, а також на внутрішніх постах в установі.

Під час проведення спілкування із працівниками установи встановлено, що вони регулярно залучаються до несення служби увесь день, навіть після завершення добового чергування.

Штатний розклад установи був затверджений у 2018 році при утримуванні в установі 90 засуджених і з того часу не переглядався з урахуванням збільшення чисельності засуджених більш ніж у два рази.

У своїх доповідях за результатами візитів до пенітенціарних установ України Європейський комітет неодноразово наголошував, що значне робоче навантаження значно знижує можливість персоналу підтримувати безпосередній контакт із засудженими, сприяє зростанню напруги у відносинах між персоналом і ув'язненими, а також призводить до практики неформального контролю через «днювальних» (тобто самих засуджених).

Європейський комітет закликав владу України без подальших затримок зробити кроки для перегляду комплектування персоналом пенітенціарних установ, з метою забезпечення більшої присутності охоронців у житлових та робочих приміщеннях, що є ключовим елементом гарантій безпеки та дотримання прав людини.

17. У період з 16 по 27 жовтня 2023 року делегація Європейського комітету здійснила візити до пенітенціарних установ України. За його підсумками була складена Доповідь [CPT/Inf (2024) 20], у якій надано рекомендації щодо покращення захисту осіб, які позбавлені волі, від катувань, та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.

Серед іншого, Європейський комітет рекомендував припинення практики 24-годинних змін для персоналу, оскільки такий графік роботи негативно впливає на фізичний і психологічний стан працівників, що може, у свою чергу, позначатися на поводженні із засудженими.

При вивченні групою НПМ відомостей встановлено, що працівники відділу нагляду і безпеки установи працюють за графіком «доба через дві доби», тобто несуть службу впродовж 24 годин.

Такий режим призводить до синдрому постійної втоми, емоційного виснаження, зниження професійної витривалості персоналу та, як наслідок, зростання напруги у взаємовідносинах між засудженими та працівниками установи

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міністерству юстиції України:

1. Переглянути практику розміщення осіб, засуджених до обмеження волі, у закритих установах. Урахувати можливості знаходження їх в межах населеного пункту, але в радіусі не більше 5 кілометрів від установи;

2. Переглянути штатну чисельність установи з урахуванням фактичного робочого навантаження на одного працівника, виходячи з обсягу виконуваних обов'язків та завдань.

Державній установі «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»:

1. Вирішити питання щодо забезпечення цілодобове чергування медичного персоналу, відповідно до вимог пункту 4 розділу I Порядку надання медичної допомоги, з метою гарантованого надання невідкладної допомоги засудженим у будь-який час;

2. Забезпечити проведення медичними працівниками тілесного огляду засуджених, у тому числі з фіксацією наявних тілесних ушкоджень.

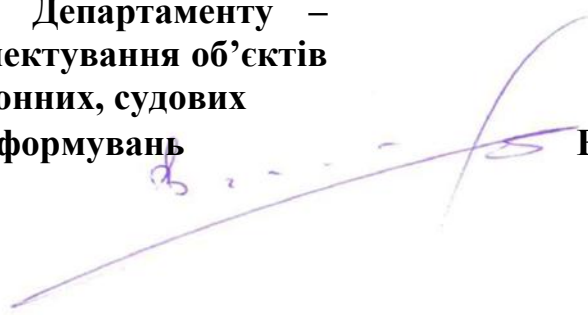
Державній установі «Крюковська виправна колонія (№ 29)»:

1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому;
2. Вжити заходів щодо припинення практики застосування одиночного тримання;
3. Вжити заходів для демонтажу замків відкидних ліжок у дисциплінарних приміщеннях;
4. Забезпечити обладнання та використання системи відеоспостереження в установі з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини;
5. Вирішити питання щодо неухильного дотримання вимог трудового законодавства України щодо захисту трудових прав працевлаштованих засуджених;
6. Вжити заходів щодо уникнення практики залучення засуджених без офіційного працевлаштування;
7. Забезпечити укладання трудових договорів із засудженими, які залучаються до виконання робіт з господарського обслуговування, відповідно до пункту 3.1 Інструкції про працю;
8. Вжити заходів щодо забезпечення належного рівня штучного освітлення у камерних приміщеннях ДІЗО;
9. Забезпечити функціонування перукарні у лазне-пральному комплексі установи;
10. Вжити заходів щодо забезпечення функціонування дезінфекційної камери;
11. Розмістити у дисциплінарних приміщеннях виправної колонії наочну інформацію, яка передбачена пунктом 6 розділу II ПВР УВП;
12. Забезпечити надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет у відповідність до вимог Порядку надання доступу до Інтернету;
13. Забезпечити засуджених осіб правом на доступ до освіти;
14. Організувати створення належних умов для реалізації права маломобільних груп населення на безперешкодний доступ до приміщень, у яких вони перебувають;
15. Вирішити питання щодо припинення практики залучення працівників відділу нагляду і безпеки до несення служби за графіком «доба через дві доби».

Додаток до звіту: фотознімки на 2 арк. в 1 прим.

**Заступник директора Департаменту –
начальник відділу інспектування об'єктів
контролю в правоохоронних, судових
органах та військових формувань**

Віталій ХВЕДЧУК

Фотознімки до звіту

Фото 1

Фото 2

Фото 3

Фото 4

Фото 5

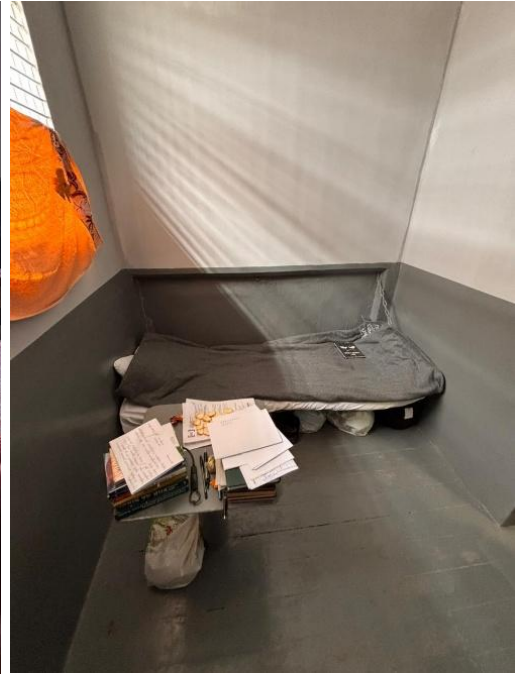
Фото 6

Φοτο 7

Φοτο 8

Φοτο 9

Φοτο 10

Φοτο 11

